

DE PALING: van 'Vroeger was alles beter' naar 'Schouders eronder!'

Afgelopen najaar ben ik, op mijn 48ste, gepromoveerd op een langdurig onderzoek over de paling, en wel op de ontwikkeling in het bestand gedurende de afgelopen (halve) eeuw. Dat onderzoek kan kort worden samengevat als 'Vroeger was alles beter'. Ben ik zelf, met zo'n uitspraak, langzamerhand te oud voor dit vak? Of moeten we - wijs geworden door de ervaring dat het beheer van de paling toch echt uit onze handen is geslipt - nu hard aan het werk om de palingstand te herstellen? In dit artikel wil ik graag de belangrijkste resultaten van mijn onderzoek voor u samenvatten, maar bovenal ook laten zien, hoe we met herstel van de paling aan de slag kunnen. Ook al is het beheer van de paling ons de afgelopen vijftig jaar langzaam door de vingers geslipt, des te meer is het nu tijd om aan het werk te gaan.

De paling is een zeer Hollandse vis. In alle rivieren, sloten, meren en kanalen van Nederland is hij te vinden. De gemiddelde hengelaar vangt nog wel eens een paling - en velen weten hem zeer te waarderen om te stoven of te roken... Daarbij is er een vrij omvangrijke groep sportvissers die gericht op paling vist, en vormt de paling de belangrijkste doelsoort voor de beroepsvisserij in onze binnenwateren. Een Hollandse kermis zonder gerookte paling is niet

Een mooie sortering paling uit de Waddenzee. (foto Jan van Willigen)

denkbaar. - Althans, dat is waarschijnlijk het beeld dat u van de paling hebt. Maar dat beeld is veel Hollandser dan de werkelijkheid. In welk land van Europa we ons oor ook te luisteren leggen, overal wordt het beeld geschetst van een typische nationale vis, die bovenal in eigen land voorkomt en gewaardeerd wordt. Van Egypte en Turkije in het oosten, tot Tunesië en Marokko in het westen van de Middellandse Zee, van Spanje en Portugal in het zuiden, tot Scandinavië in het noorden van de Atlantische Oceaan, overal komt de paling voor, en overal wordt erop gevestigd. Wist u dat meer dan 95 % van alle jonge paling vanuit de Oceaan in Spanje en Frankrijk terecht komt? En dat het land met de grootste geregistreerde vangst op dit moment Egypte is? Maar dat Nederland de grootste palingkweek van Europa heeft? Niet dat we ons daarom minder verbonden hoeven te voelen met de paling in ons buitenwater, ook al is het dan niet zo'n Hollandse paling als we altijd dachten, want al die andere landen denken ook ten onrechte dat het hun eigen nationale vis is. De werkelijkheid is meer, dat de paling van ons allemaal is, en dat we ons er kennelijk allemaal mee verbonden voelen. Geen andere vissoort wordt zo wijd verbreid in Europa bevestigd, en geen andere soort geeft zoveel mensen plezier en inkomen.

Maar het gaat niet goed met de paling. In de afgelopen vijftig jaar heeft zich in heel Europa een geleidelijke daling voorgedaan in de talrijkheid van de paling. Niet van de ene dag op de andere, maar telkens een stapje terug. Al met al is nog maar ongeveer 25 % over van wat eerder aanwezig was. Wat de oorzaak van die achteruitgang is, is nog steeds niet helemaal duidelijk. Inpolderingen, afdammingen, aalscholvers, visserij en vervuiling hebben allemaal ongetwijfeld wat bijgedragen, maar naar de precieze oorzaak blijft het nog steeds een beetje gissen. De belangrijkste reden waarom het niet lukt de oorzaken te achterhalen, is vooral dat het allemaal zo tergend langzaam gegaan is, en dat het in zo verschrikkelijk kleine versnipperde watertjes in heel Europa is gebeurd. In het midden van de jaren 1970 is de achteruitgang al opgemerkt, maar cijfers en analyses ontbraken toen, en bleken ook heel moeilijk te verzamelen. En kort daarna, vanaf 1980, nam de intrek van de jonge aal uit zee vrij plotseling sterk af, tot nog maar 10 % van weleer. Die afname van de jonge aal heeft vervolgens al onze aandacht opgeëist: wat was hiervan de oorzaak, en welke gevolgen konden we verwachten? In de loop van de jaren 1990 leken er vrij sterke aanwijzingen dat een klimaatverandering op de Atlantische Oceaan wel eens de reden zou kunnen zijn: precies in de jaren waarin het Hoge Luchtdrukgebied bij de Azoren extra hoog was, waardoor de richting en kracht van de Warme Golfstroom veranderden, nam de jonge aal in aantal af, en bleken ze ook veel klei-

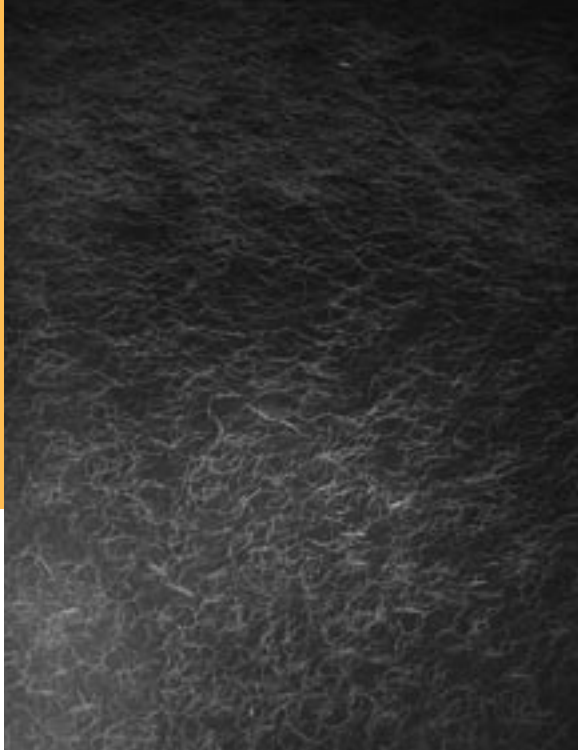
ner te blijven dan normaal. Maar tegen het jaar 2000 werd de luchtdruk bij de Azoren weer gewoon, en was de lengte van de jonge aal weer op normale waarden - maar nam de hoeveelheid jonge aal juist verder af, naar nog maar 1 % van weleer. En achteraf gezien, was het klimaat ook helemaal niet zo mooi gecorrigeerd aan de ontwikkelingen in de palingstand.

Op dit moment wordt in brede kringen nog het beeld naar voren geschoven, dat de intrek van jonge paling sinds 1980 sterk gedaald is, en dat daardoor de palingstand nu sterk afneemt. Deze mening leeft onder vissers, onder beleidsmakers, maar ook onder wetenschappers. Nauwkeurige inspectie van de gegevens laat echter zien, dat de daling van de palingstand al veel eerder begonnen was, en nog steeds gestaag doorgaat. In mijn proefschrift heb ik zelfs laten zien, dat de verminderde intrek sinds 1980 mogelijk niet de oorzaak, maar eerder het gevolg van de dalende palingstand kan zijn: met minder en minder volwassen paling in onze wateren, trokken er ook minder en minder dieren naar de paaiplaats terug, en mochten we erop rekenen dat op een dag daar een tekort zou ontstaan. Hadden wij de paling in onze wateren beter beheerd en voor een langzame achteruitgang behoed, dan was de intrek mogelijk ook op het historische niveau gebleven. Het is overigens wel opmerkelijk, dat de intrek zo plotseling en zo sterk afnam: een geleidelijke afname van de paaistand heeft geleid tot een plotselinge en dramatische afname in de intrek. Mogelijk is dit te verklaren uit het sociale gedrag van de paling. Voor zover we kunnen vermoeden, wordt op de paaiplaats door grotere groepen tegelijk gepaaid. Met een langzaam afnemende paaistand, ontstaat dan een situatie dat weliswaar paarijpe dieren op de paaiplaats rondzwemen, maar dat het er niet genoeg zijn om het sociale proces succesvol te laten verlopen. Frustrerend eenzaam voor dieren die gewend zijn aan groepsseks. Of de intrek werkelijk is afgenomen als gevolg van een te lage paaistand, kunnen we alleen uitvinden door de paaistand weer te herstellen. Maar ook zolang dat verband nog onzeker is - zegt het Voorzorgsbeginsel - doen we er verstandiger aan een minimale paaistand garant te stellen. Dus moet er meer paling naar de Oceaan terug, en moet er meer paling het verblijf in onze binnenwateren kunnen overleven. Minder polders, minder dammen, minder aalscholvers, en minder visserij en vervuiling, waar moeten we beginnen? En wie moet de verantwoordelijkheid dragen, dat er wat gebeurt? U zult zich kunnen indenken, dat ik dit stukje met groot plezier voor u schrijf, maar dat ik ervoor terugschrik, om van Egypte tot Marokko, van Portugal tot Finland, overal lokale beheerders en belanghebbenden het probleem uit te leggen, en oplossingen te suggereren. Centrale coördinatie en controle zijn noodzakelijk, en dit ligt logischerwijze op de weg van de Europese Unie. De EU heeft in de afgelopen periode aangegeven, nationale overheden binnenkort te zullen gaan verplichten nationale beheersplannen op te stellen, die moeten voldoen aan door de EU op te stellen normen. Nederland zal daarom dit jaar een beheersplan moeten maken. Binnen Nederland wordt het beheer over een viswater voor een belangrijk deel in handen van de verzamelde betrokkenen gelegd (de Visstand Beheer Commissies), dus ook binnen Nederland zal de overheid een coördinerende en controlerende rol moeten spelen, maar de daadwerkelijke uitvoering uiteindelijk moeten delegeren. Ik verwacht dan ook, dat de Brusselse maatregelen de komende

maanden een stroom van bezigheden in heel Europa op gang zullen brengen, die moeten leiden tot concrete beheersplannen voor alle wateren in Europa. Wat moet concreet gebeuren? Een aantal maatregelen is heel simpel te benoemen; anderen vergen eerst nadere uitwerking. Waar sluizen of dammen de toegang tot een water blokkeren, zal een vispassage of aalgoot de intrekken jonge paling weer toegang kunnen geven (Brussel heeft ook al aangegeven financieel te willen bijdragen). In principe kan de overheid het initiatief hierin nemen, maar ook lokale initiatieven zullen welkom zijn. Voor de visserij (hengelsport en beroep) liggen maatregelen wat gecompliceerder. In principe kan onderzoek voor u vaststellen, of en in welke mate een visserij zou moeten worden beperkt, maar ik schrik er opnieuw voor terug, dat onderzoek van Egypte tot Marokko, en van Portugal tot Finland in alle wateren te moeten gaan herhalen. Daarom is het voorstel, om een soort algemene vuistregels op te stellen, waardoor lokale beheerders zelf kunnen vaststellen of ze op een duurzaam pad zitten of niet. In concreto heb ik daarbij ongeveer aan het volgende gedacht: Als te intensief gevestigd wordt, blijkt altijd dat de gemiddelde grootte van de vis afneemt. Omgekeerd, kan ik dus ook de gemiddelde maat van de vis gebruiken, om te meten of de visserij wel duurzaam is. En waar de visserij niet duurzaam blijkt, kan de visserij beperkt worden, net zo lang tot metingen aangeven, dat een duurzame situatie is ontstaan. Dat betekent dat we moeten onderzoeken, bij welke gemiddelde maat een duurzame visserij mogelijk is, maar het daarna aan de lokale beheerders kunnen overlaten met deze normen aan het werk te gaan. Wel centraal onderzoek en coördinatie, maar geen gedetailleerde opgelegde maatregelen. Wat daarmee echter niet wordt opgelost, is hoe de pijn van mogelijk beperkende maatregelen over de belanghebbenden moet worden verdeeld. Stel dat de visserij te intensief blijkt, wie moet er dan beperken, de sport of het beroep? Dat is een vraag, die onderzoek niet voor u kan beantwoorden; daarvoor zult u zelf in onderling gesprek moeten. Tenslotte is het belangrijker dat we wat gaan doen aan het herstel van de paling, dan wie dat nu precies moet doen. Daarom: gezamenlijk de schouders eronder!

Willem Dekker
Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek

De inhoud van mijn proefschrift kunt u terugvinden op:
http://www.rivo.wag-ur.nl/FTP_DIR/Biology_Ecology/Willem/Dekker-Thesis-eel.pdf (19.5 Mb, complete versie) of
http://www.rivo.wag-ur.nl/FTP_DIR/Biology_Ecology/Willem/Willem-Dekker-aal-NL.pdf (8.3 Mb, Nederlandse samenvatting met illustraties)

Glasaal voor de sluizen van Den Oever. Een opname van april 1958 (foto Cees Deelder).